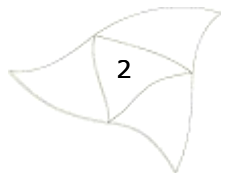

Onderzoek
met links naar
stadstuinbouw

Onderzoeksthema's stadstuinbouw

- Hydrocultuur: teeltsystemen en teeltwijze
- Sluiten van afvalstromen
- Energiebesparing
- Intensieve teelt: belichting, plantbewaking met sensoren

HYDROCULTUUR BLADGROENTEN

Vergelijking NFT en DFT

Floating systeem in praktijk

Vergelijking NFT en DFT MGS in praktijk

Vergelijking NFT en DFT via proefopstellingen Inagro

NFT: Mobiele goten systeem (MGS)

DFT: Floating system

Vergelijking NFT en DFT

Eigenschap	NFT	DFT
Groeisnelheid	=	=
Kropomvang	+	- (meer "bolletjes")
Parasitaire ziekten	- (meer smet)	+
Fysiologische ziekten	- (meer rand)	+ (in winter meer glazigheid)
Plagen	=	=
Automatisatie	++	-
Ruimtebenutting	+++	+
Kostprijs	--- (duur)	+ (zelf te maken)

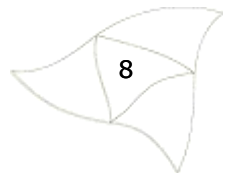

Beheersing van rand

IWT project: randpreventie

mogelijk door hoge RV 's nachts

(Ca voorziening jonge bladeren via worteldruk)

Proef randbeheersing

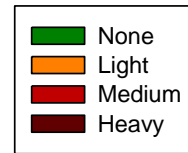
Teelt: 31/01 – 9/04

- Control = RH < 85%
- Spraying = RH > 85%

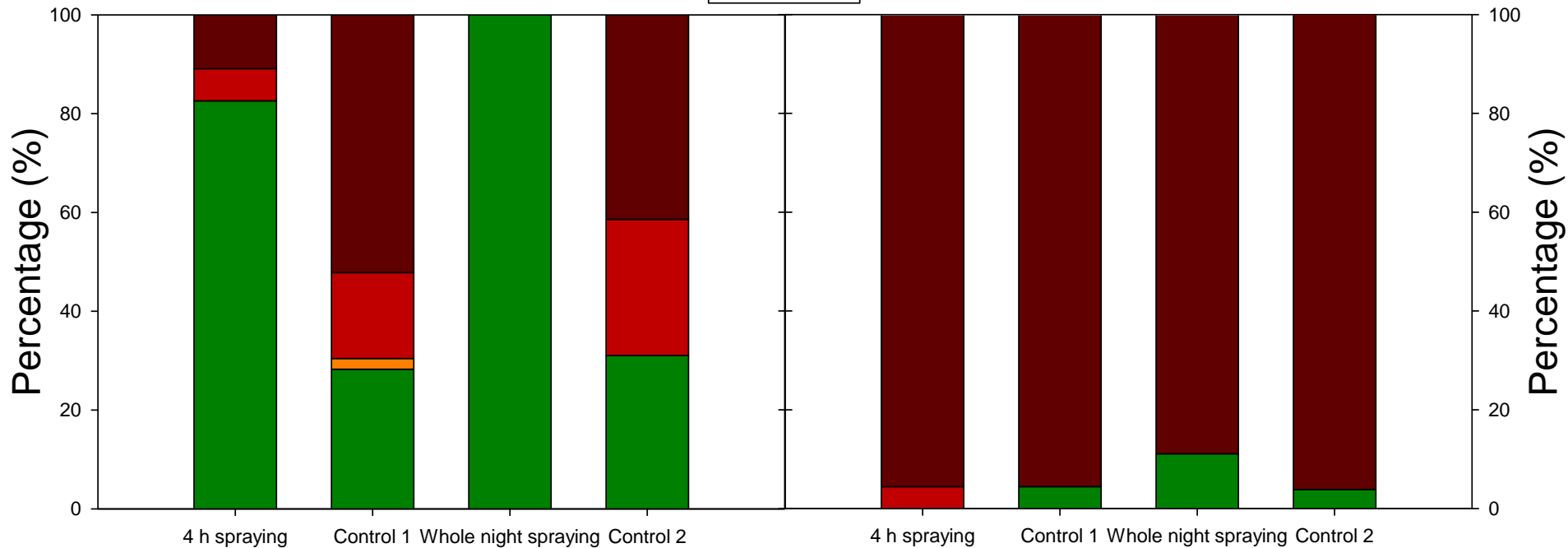

Tipburn occurrence on 2 april

Gardia

Hofnar

IWT project Bremia

Study of epidemiology

Spread, germination and penetration of conidia

Spread:

- at decrease of RH
- triggered by light

Germination and penetration:

- **RH $\geq$ 90% for 2 h**
- Optimum: 16°C
- >24°C: strong check

Growth mycelium within plant

- RH air: less important
- Temperature: determines length of period to sporulation:
  - 20-22°C: 4-5 days
  - 6°C: 24-34 days

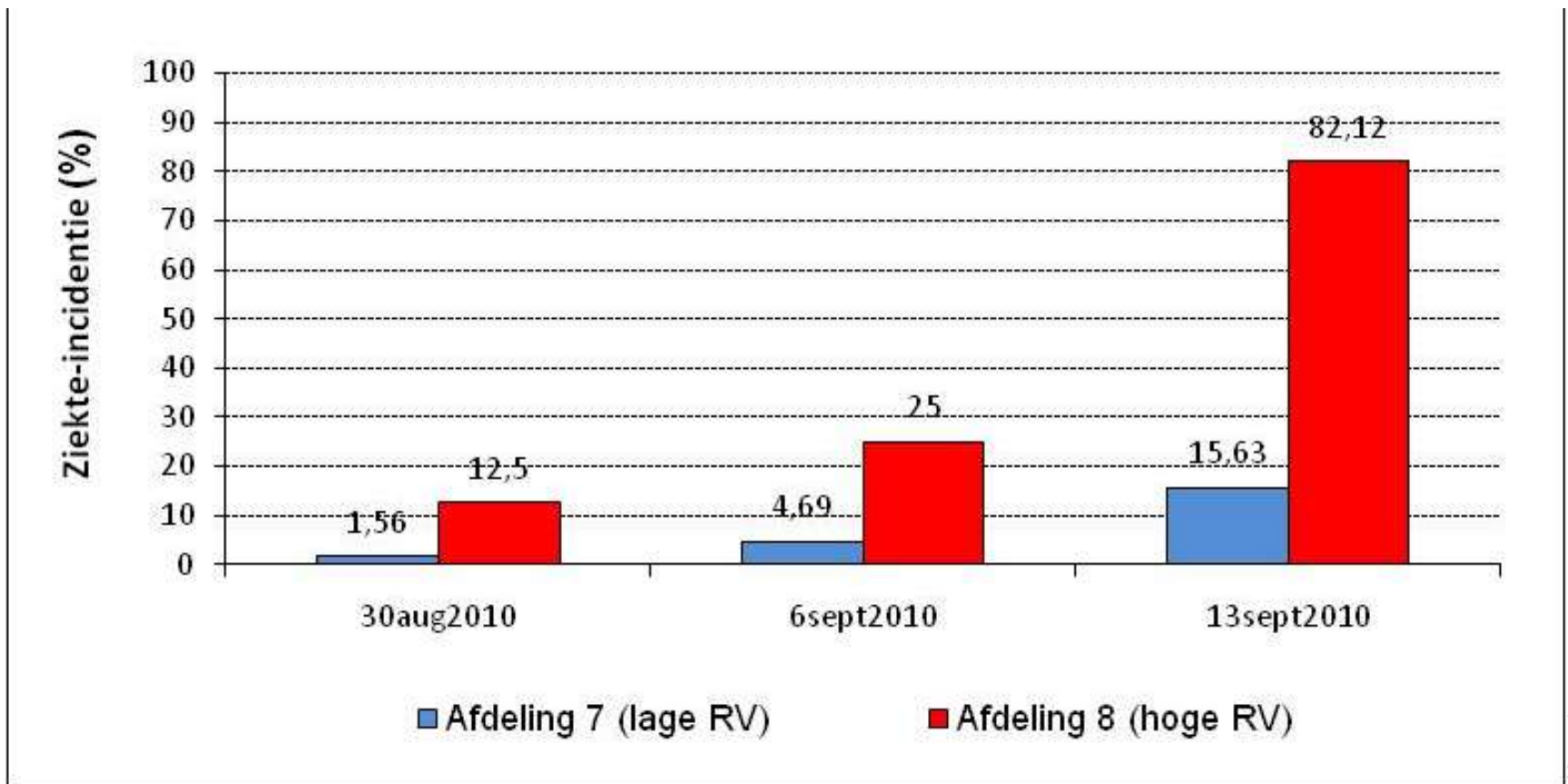

Sporulation: formation of sporangiophores and conidia

- When: at night
- Leaf wetness: $\geq$ 7u
- **RH $\geq$ 85% for 5 h**
  - optimum: 16°C
  - >24°C: check

Effect of reduced RH (< 85%) during night on sporulation

Final integrated control strategy for *Bremia*

A. Prevention of spore germination

[Assumption: spores are always present]

1. Try to **keep RH < 90%**
2. If RH > 90% for more than 2 hours:
  - apply fungicide within next 4 days
  - Go to step B.

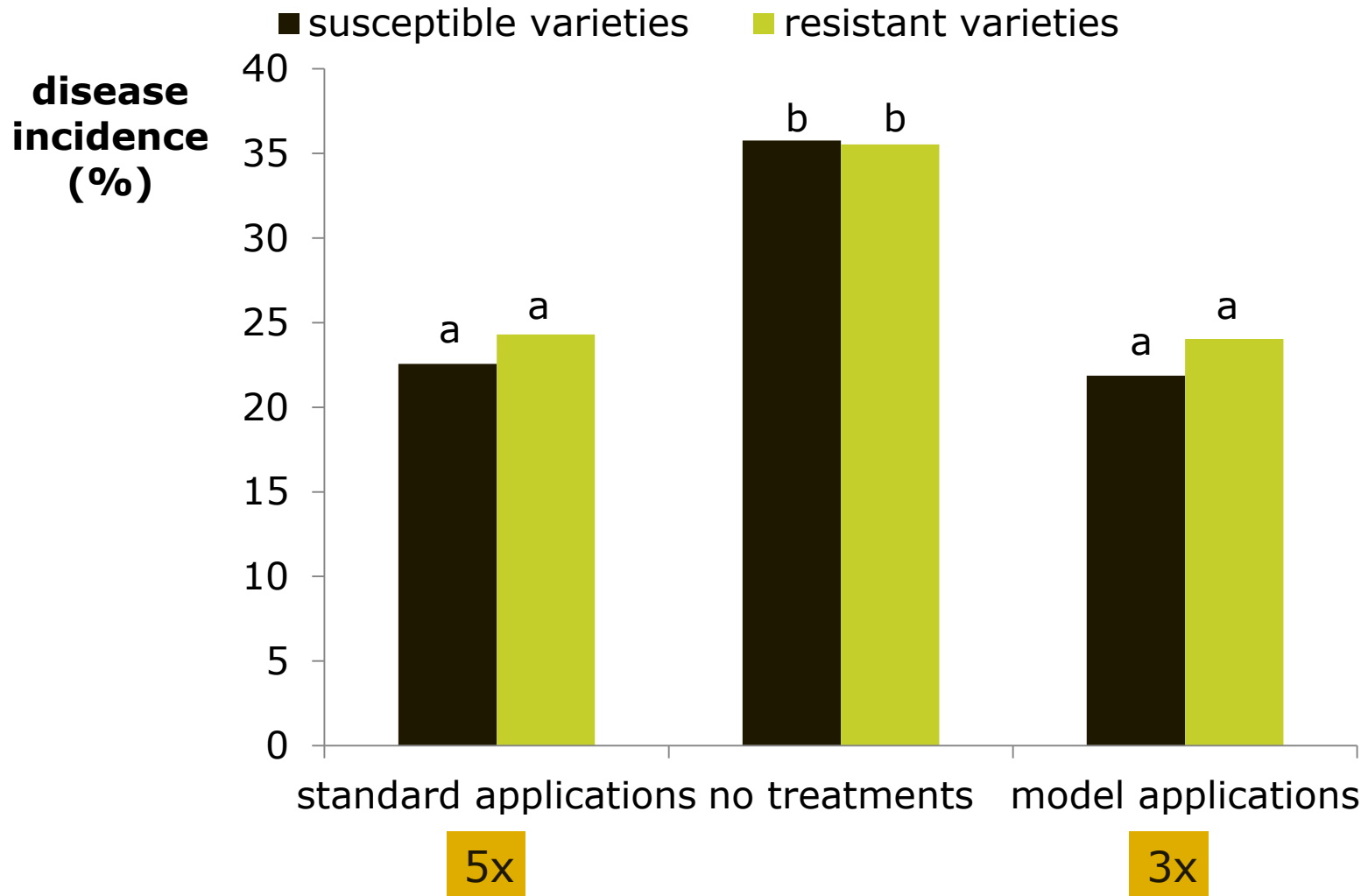
B. Prevention of sporulation

Starting at 6 days after possible spore germination

1. Try to **keep RH < 85%**
2. If RH > 85% for more than 5 hours:
  - apply fungicide as soon as possible

Validation of the IPM strategy in greenhouse experiment

Proef beheersing rand en Bremia

Teelt: 31/01 – 9/04

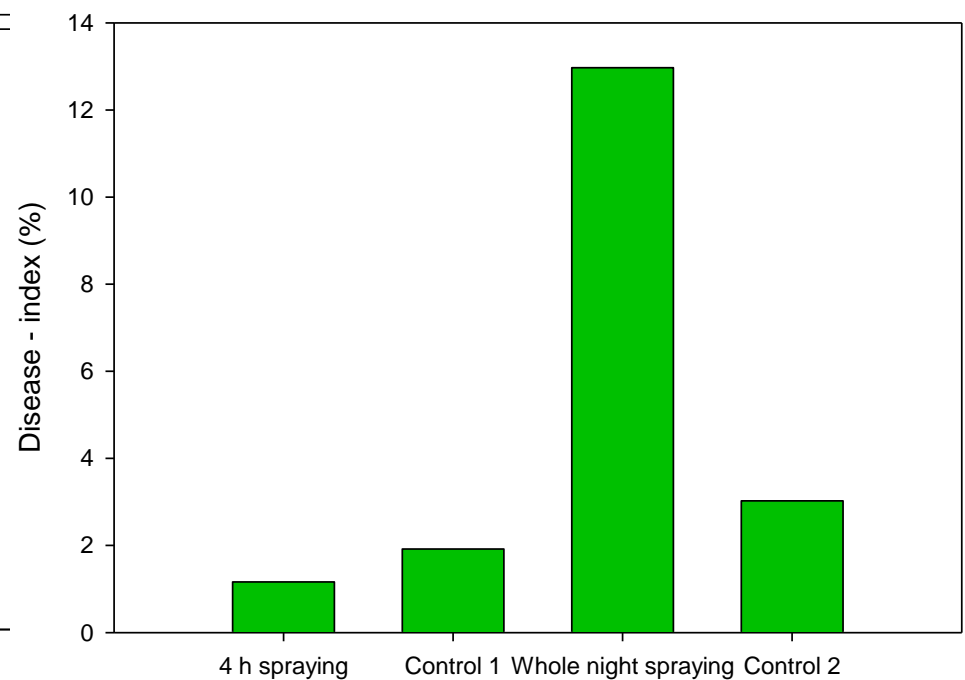
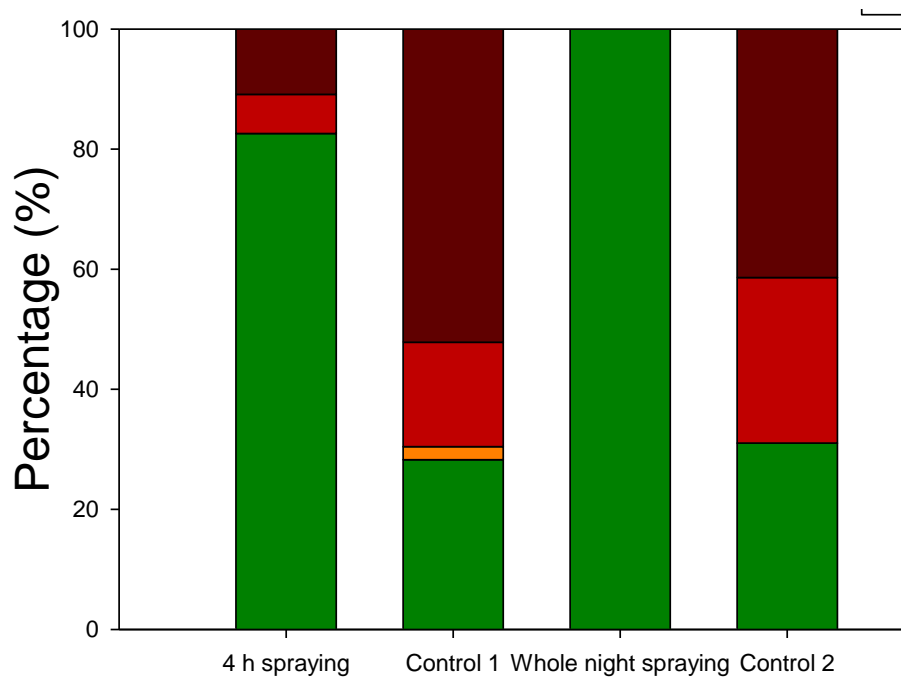
- Control = RH < 85%
- Spraying = RH > 85%

Tipburn occurrence on 2 april

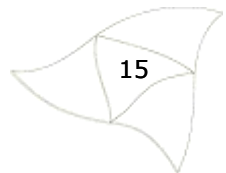
Bremia occurrence

Gardia

Hydrocultuur bladgroenten werkpunten

- Ontwikkeling van een optimaal systeem, met beter ruimtegebruik, en goedkoper
- Aanpassing teelttechniek zodat geen inzet van pesticiden meer

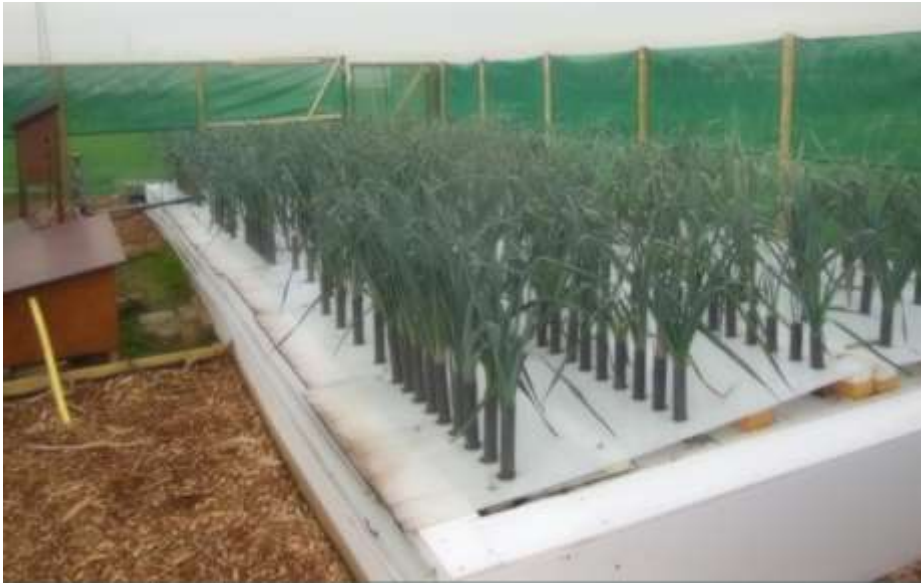
HYDROCULTUUR PREI

Hydrocultuur prei teeltsysteem

Hydrocultuur prei - Eerste resultaten positief

Snelle groei : 24/07/2015 tot 13/10/2015

Goede kwaliteit :

- 192 g/plant
- Lange rechte stengel, ong. 20 cm wit.
- Korte overgang wit/groen
- Diameterklasse 2-3 cm: 54 %; diameterklasse 3-4 cm: 11 %

Quasi geen kuiswerk

Hydrocultuur prei - Ziekten en plagen

Enkel curatief behandeld

Aantastingen:

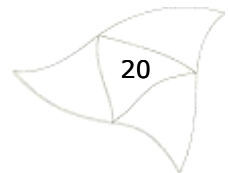
- roest
- Alternaria (beperkt)
- preimot (beperkt)
- thrips

Eén enkele spuitbeurt,
met Ortiva top, Tebuzip en Mesurol,
was voldoende om 98,5% Flandria af te leveren

Hydrocultuur prei - Voordelen

- Hoge kwaliteit: product voor nichemarkten
(wortels zonder aarde -> export naar Canada/Japan).
- Geen nutriëntenverliezen naar grond/oppervlaktewater
- Minder (misschien zelfs geen) pesticiden nodig
- Verregaande mechanisatie mogelijk
- Grote voorspelbaarheid van oogst
- Hoge opbrengst mogelijk
34,2 ton/ha (netto) aan plantafstand 25 x 25 cm
nauwere plantafstand mogelijk
minstens 3 teelten/jaar mogelijk

SLUITEN VAN AFVALSTROMEN

Aquaponics

Aquaponics

Hoe duurzaam vis produceren ?

Visproductie is waterverslindend:
dagelijks 5 à 10% waterverversing !

Oplossing: combinatie met tomaat

- overloopwater vis -> tomaat
- waterbassin tomaat -> vis

FP7-project

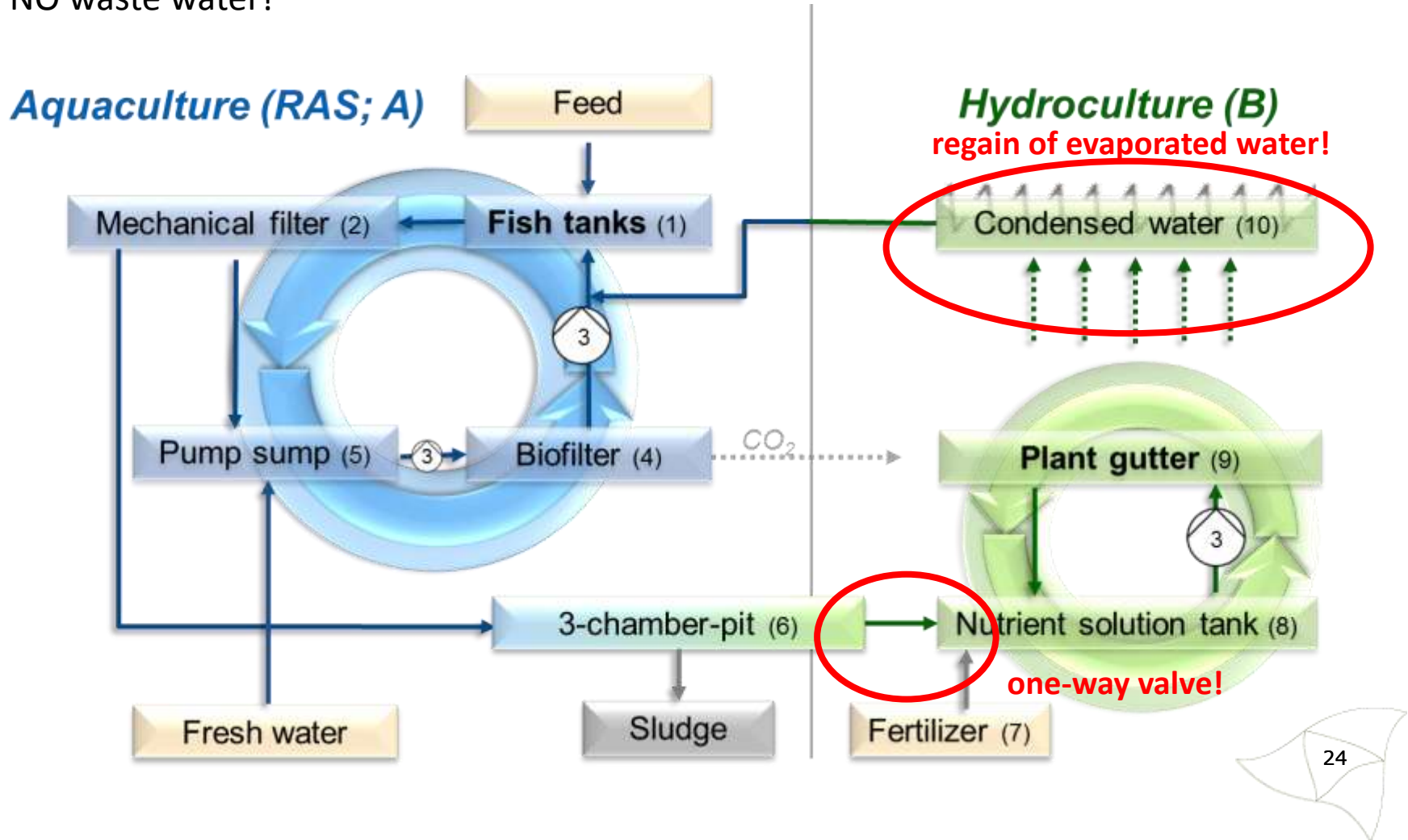
Coördinatie: Leibniz
Institute of Freshwater
Ecology and Inland
Fisheries (IGB)

Partners: Nederland,
Spanje, Noorwegen,
China, België

Hightech INAPRO aquaponic system

- **Double recirculation aquaponic system (DRAPS)** -> optimal conditions for both parts
Gain in efficiency and economy of water (1-3% vol./day) and nutrients (NO_3 , P, CO_2),
NO waste water!

INAPRO - pilootinstallatie in Abtshagen (D)

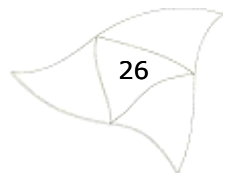

Aquaponics

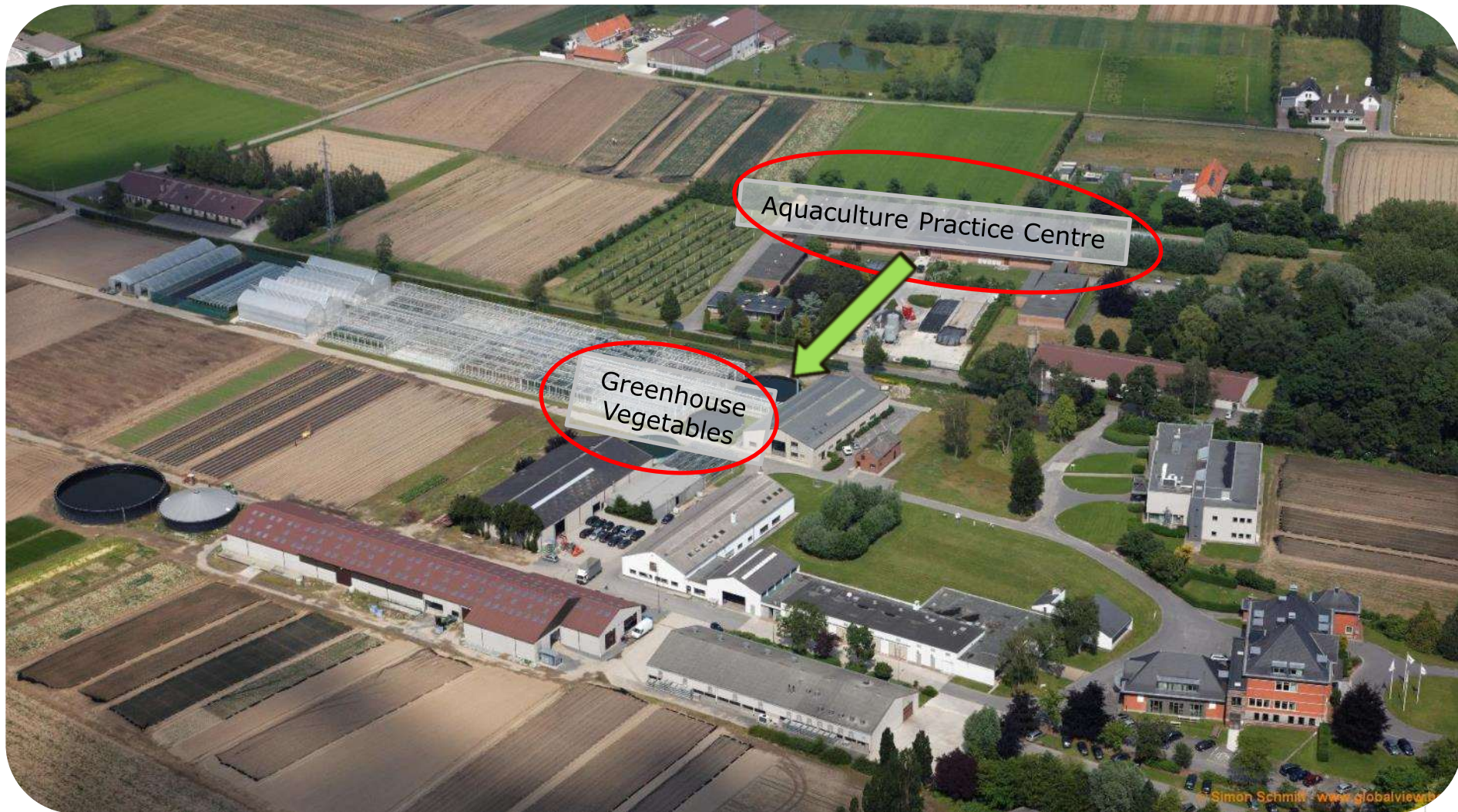
Task Inagro in WP 4

“This setup can, together with the experimental unit at IGB, deliver system data for the development and test of models and concepts.

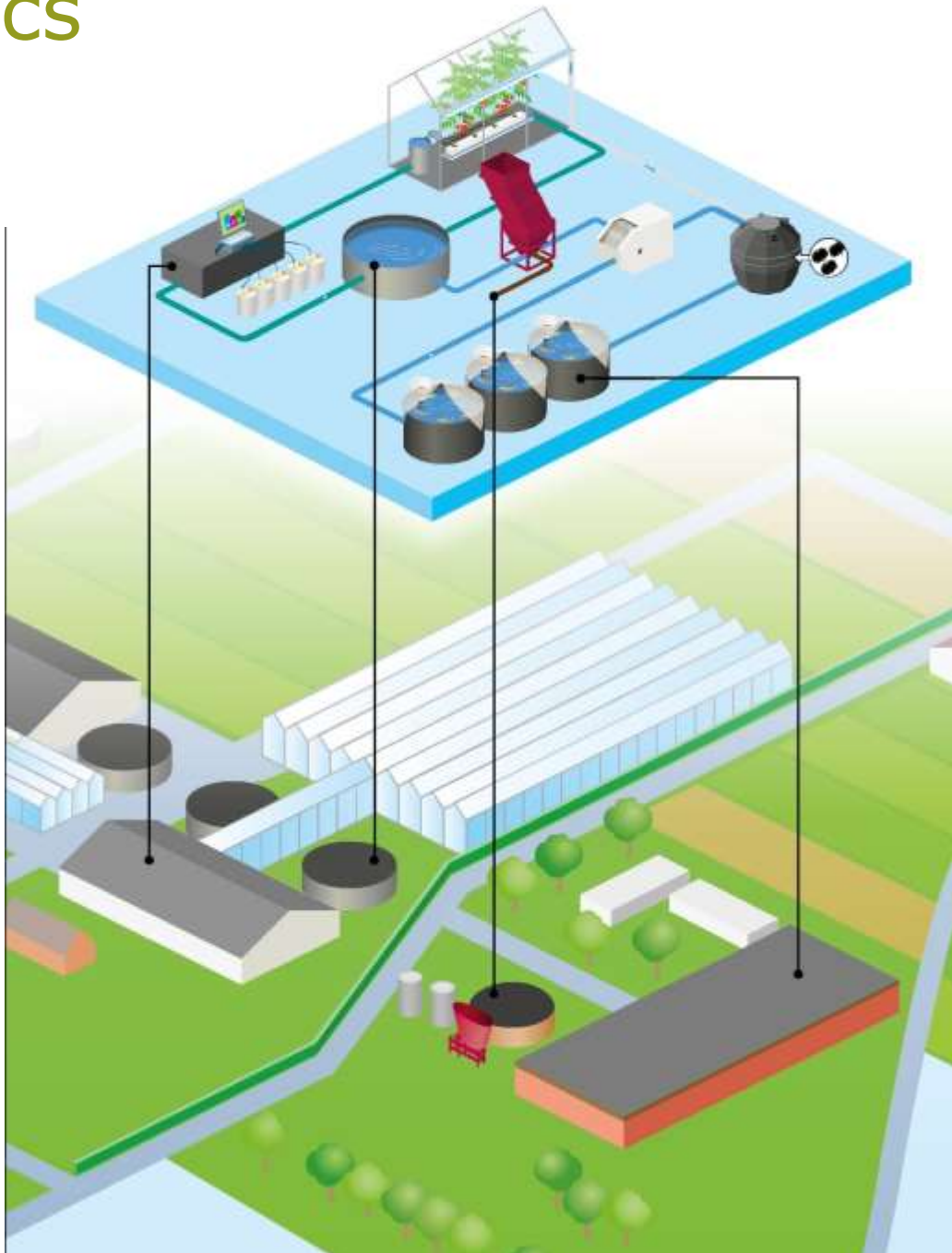
The facility can be run as control before building the 3 other rural farms and can be extended later. “

Aquaponics realisatie in Inagro

Aquaponics in Inagro

Aquaponics

Characteristics of Inagro aquaculture

Fish:

pike perch

(*Sander lucioperca*)

Recirculating system (RAS)

Water source:

superficial well water (5-10 m)

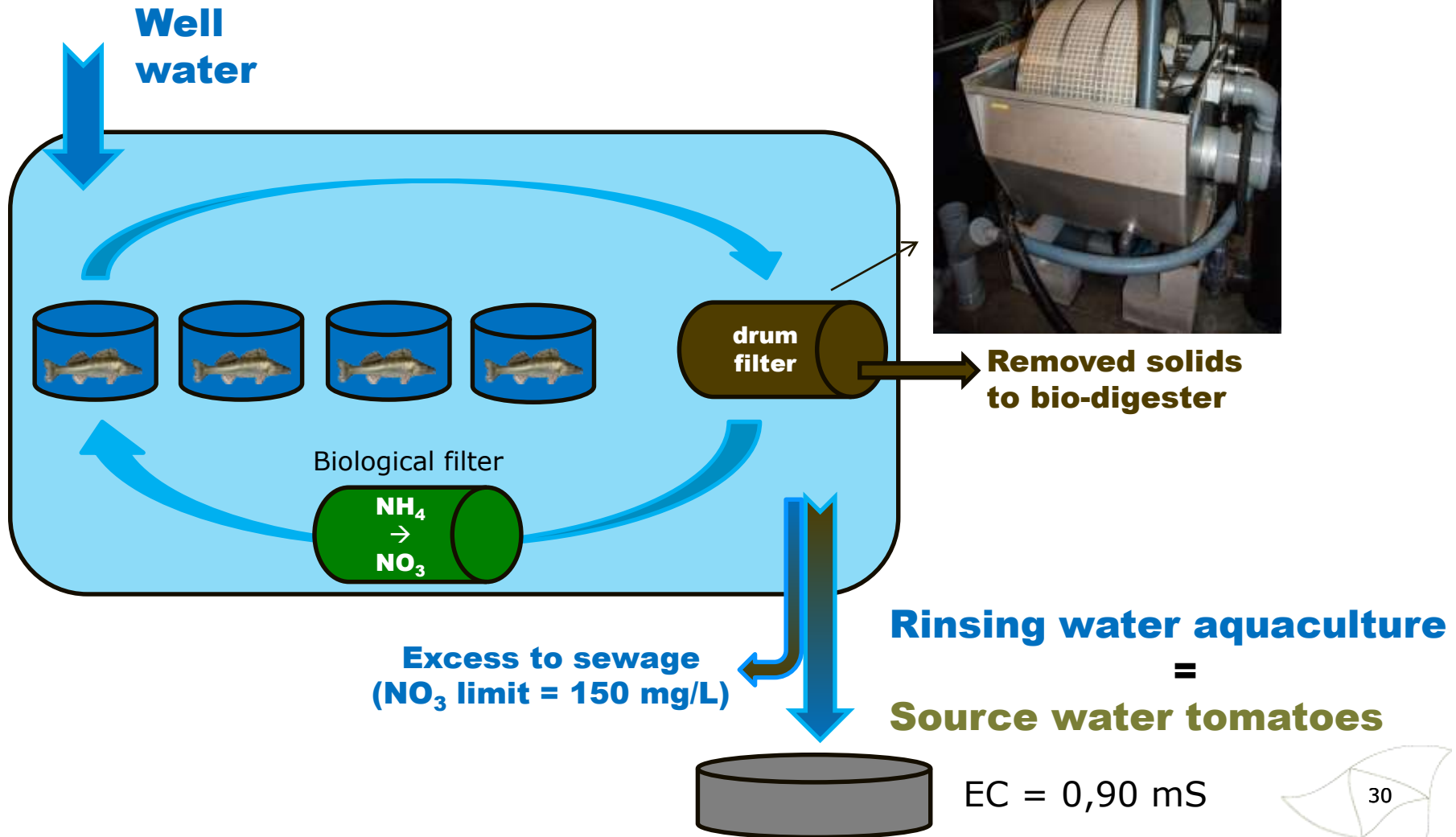
(EC = 0,8 mS/cm

contains Na (25-30 ppm), NO₃ (40 ppm) and Ca (120 ppm)

Aquaponics

Details of the Inagro RAS

Aquaponics Characteristics of the tomato cultivation

Greenhouse compartment of 320 m²

Variety: truss tomato Foundation

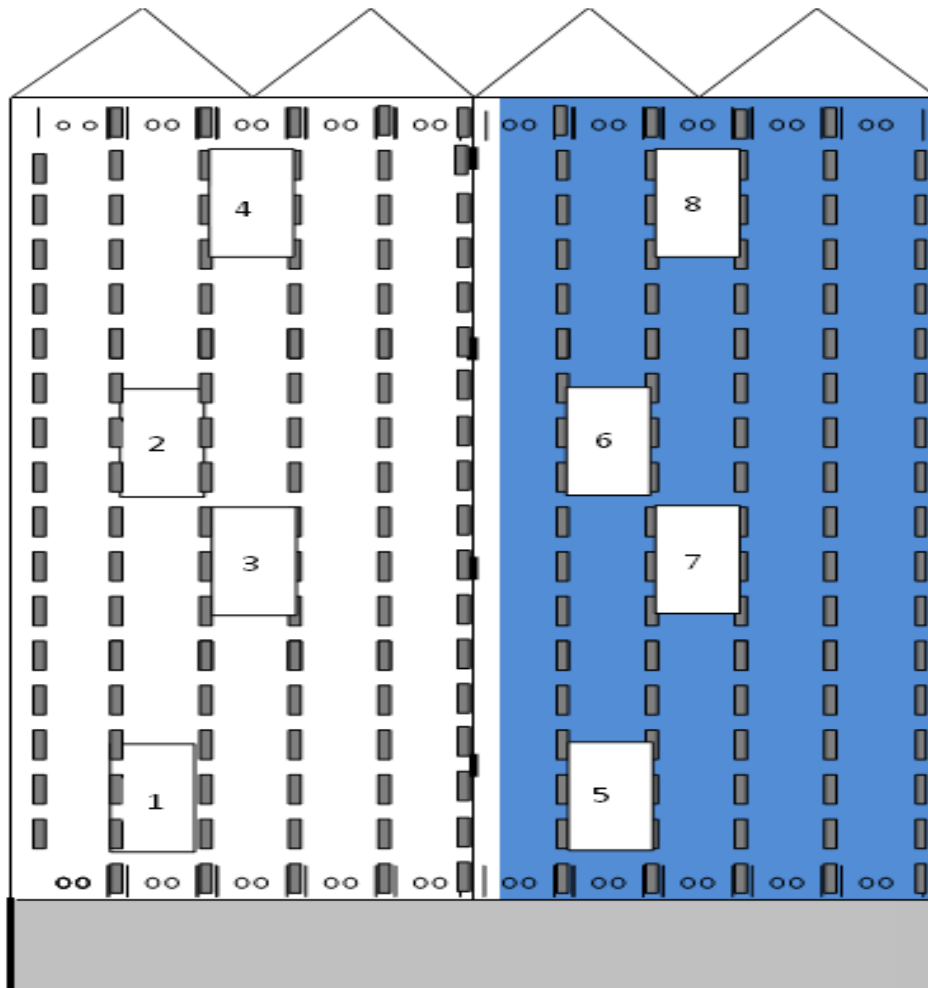
Substrate: rockwool

Reuse of drainage water

Aquaponics

Experimental set-up tomato greenhouse

Standard
nutrient solution

Fish water based
nutrient solution

Standard nutrient solution:
made with rain water
+ 20% tap water

Experimental plots:
10 plants = 4,4 m²

Tomato planting:
January 6th

Start fishwater usage:
April 3rd

Harvest: 30/03 – 4/11

Fish water: nutrient content

Nutrient	Content (mmol/L)
pH	7,70 – 8,00
NO ₃	0,50 – 2,50
SO ₄	0,80 – 1,35
PO ₄	0,05 – 0,10
K	0,20 – 0,30
Ca	3,00 – 4,40
Mg	0,65 – 1,00

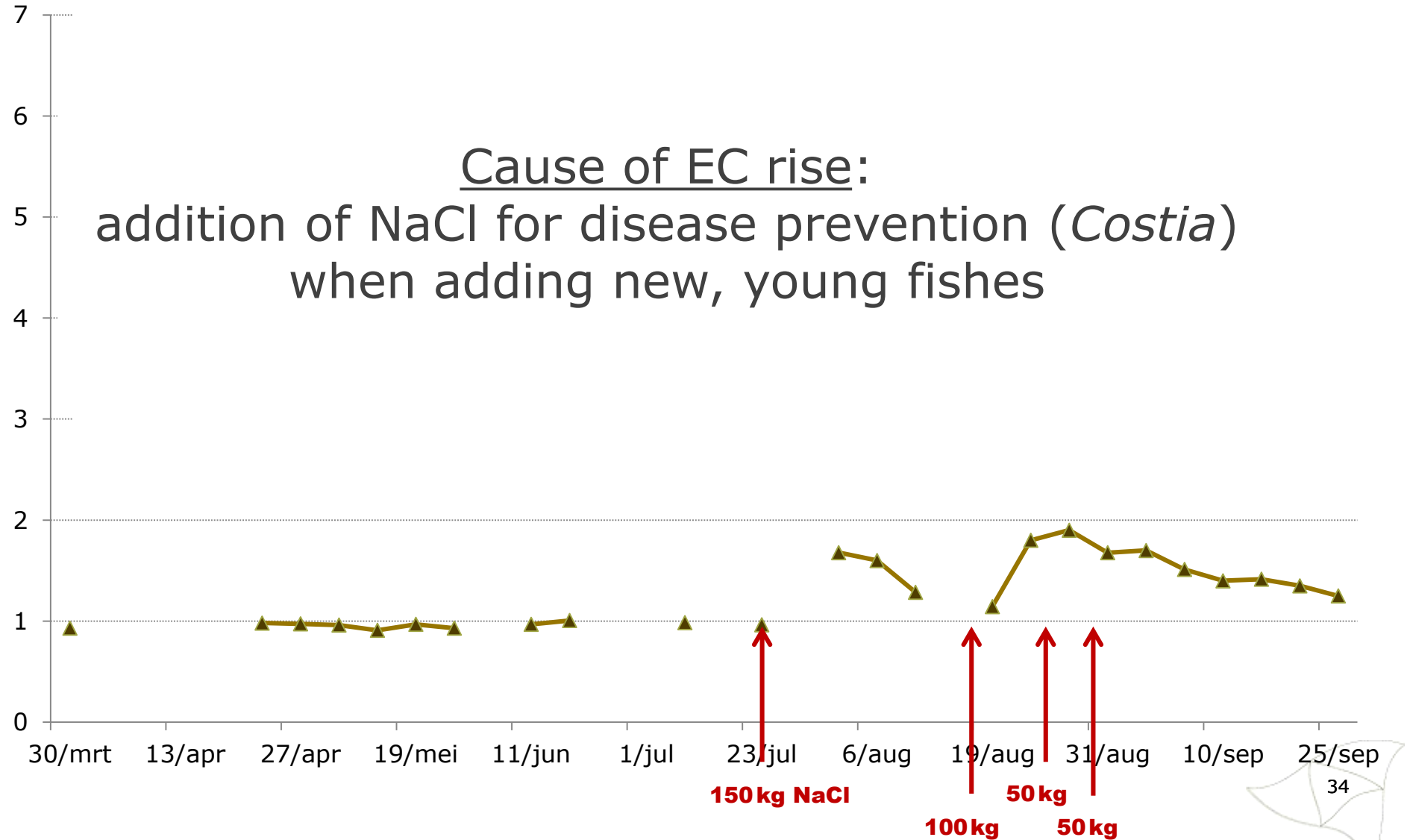

Aquaponics

Evolution EC fish water (mS/cm)

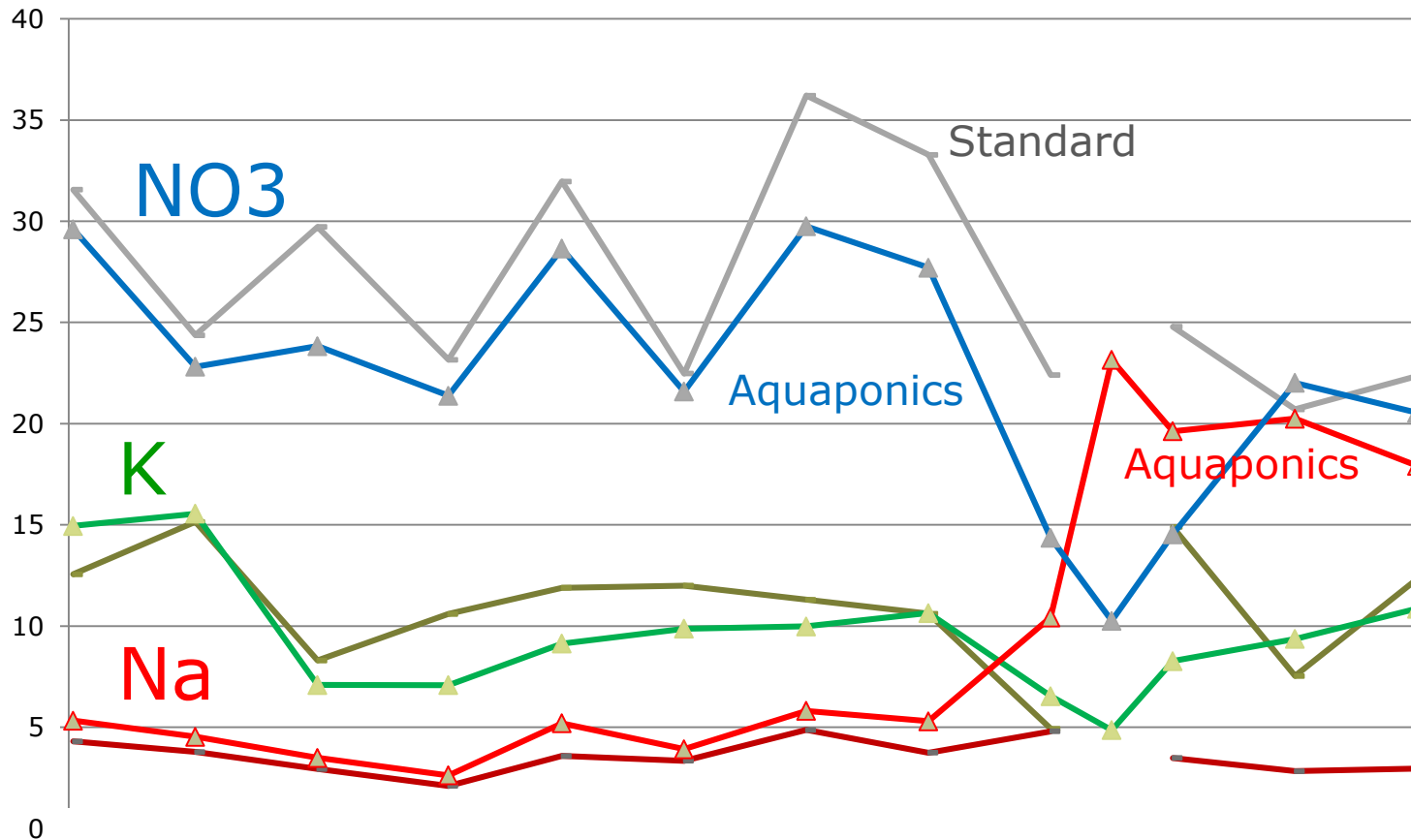
Cause of EC rise:

addition of NaCl for disease prevention (*Costia*)
when adding new, young fishes

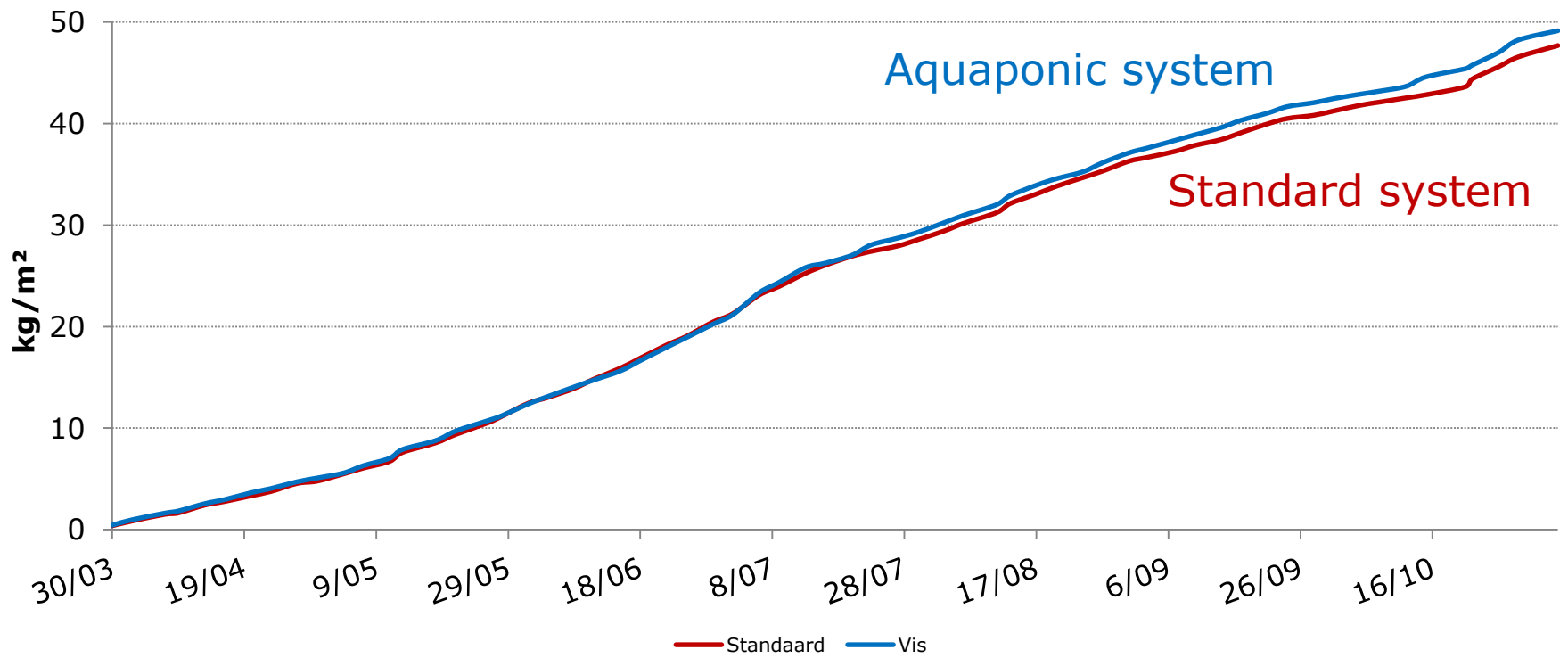
Aquaponics Evolution NO_3 , K and Na in rockwool slabs

mmol/L

Nutrient content in the slabs was quite equal for both Standard and Aquaponic systems, with exception for Na and Cl

Tomato yield

Aquaponics

Tomato yield and quality

Yield

- Standard system: $48,4 \pm 1,71 \text{ kg/m}^2$
  - Aquaponic system: $49,5 \pm 1,05 \text{ kg/m}^2$
- difference not significant (*t.test*, $p = 0,7842 - 4 \text{ repl.}$)

Blossom end rot

- Standard s.: $0,36\% \pm 0,19\%$
  - Aquaponic s.: $0,14\% \pm 0,19\%$
- difference not significant (*t.test*, $p = 0,2121$)

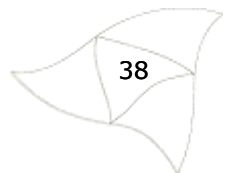

Aquaponics

Conclusie exp. 2015

Gebruik van restwater vis voor aanmaak voedingsoplossing tomaat is mogelijk mits gebruik van NaCl in de visteelt beperkt blijft.

Zoniet: alternatief nodig voor NaCl !

SLUITEN VAN AFVALSTROMEN

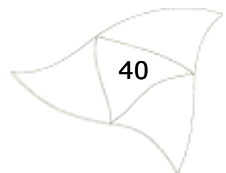
Opname zilte kruiden ?

Sluiten afvalstromen

nut van zilte kruiden

Opstapelend element bij gesloten
voedselproductie is vaak Na

Verwijderen uit de waterketen kan
evt. door teelt van zilte kruiden

Zilte kruiden

lessen uit Interreg project AquaVlan: zeekraal

Geen NaCl

+ NaCl

Zeekraal: teelt in 'eb-en-vloed'

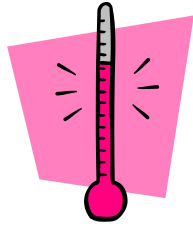
Zeekraal: vergelijking substraten

ENERGIEBESPARING

Temperatuurintegratie

Temperatuurintegratie

- **Uitgangspunt**

Plantengroei plant wordt bepaald door de **gemiddelde temperatuur** over een bepaalde periode, eerder dan door de momentale temperatuur

- **Werking**

Na een warme dag mag de nachttemperatuur dalen onder de ingestelde temperatuur

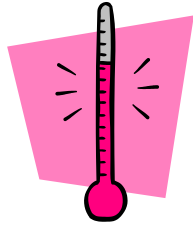
Gemeten temp –
berekende temp >0

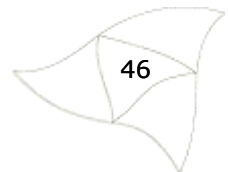
Verwarmingstemp
's nachts ↓

Temperatuursintegratie

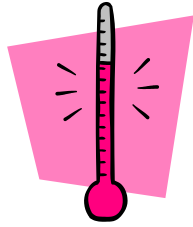
Proef kropsla winter 2009-2010

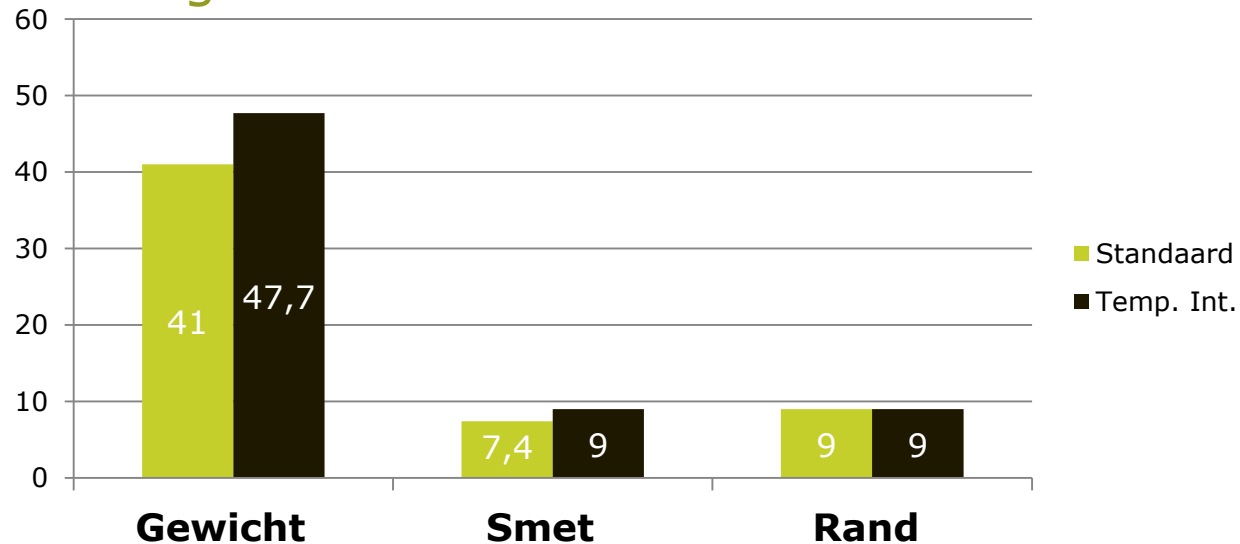
- **Instelling:**
  - Verwarmingstemperatuur:
    - Dag: 7°C
    - Nacht: 6°C
  - Integratieperiode : 3 dagen
  - Maximale negatieve compensatie: 4°C
  - Na een warme dag mag de 'opgespaarde warmte' gebruikt worden om de temperatuur tijdens de nacht te laten dalen tot minimum 2°C (6°C – 4°C)
- **Opmerking:**
  - geen calorimeters aanwezig

Temperatuursintegratie Proef kropsla winter 2009-2010

- Waarnemingen:

- Besluit

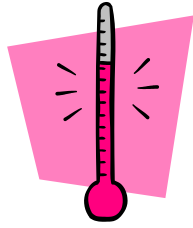
Temperatuursintegratie leverde :

- een zwaarder en gezonder gewas.
- energiebesparing (lagere nachttemperatuur)

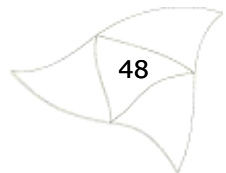
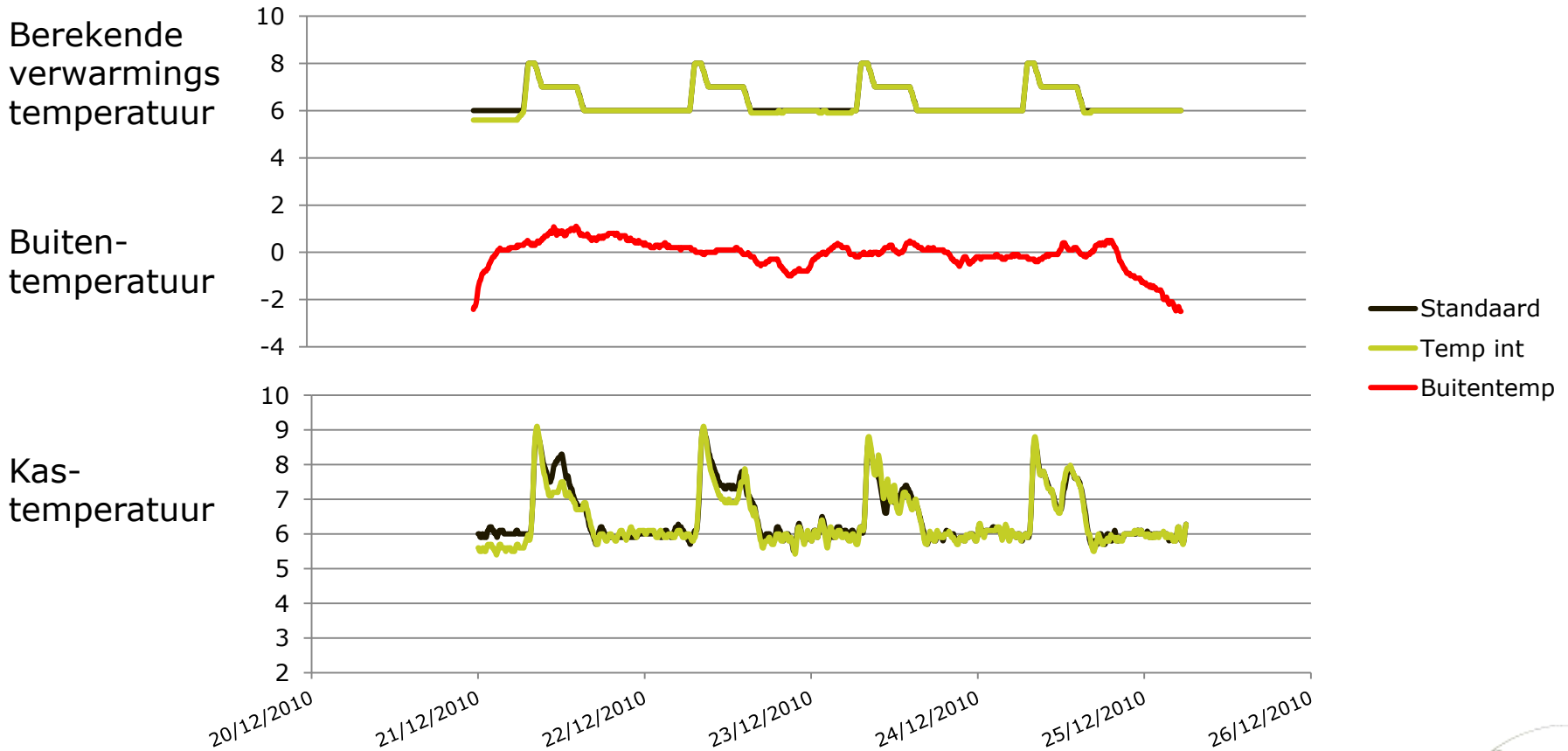

Temperatuursintegratie

Proef late herfst 2010-2011

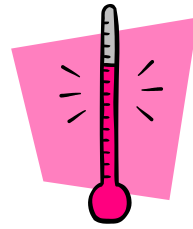
- Koude periode – geen compensatie

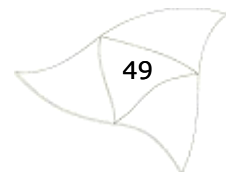
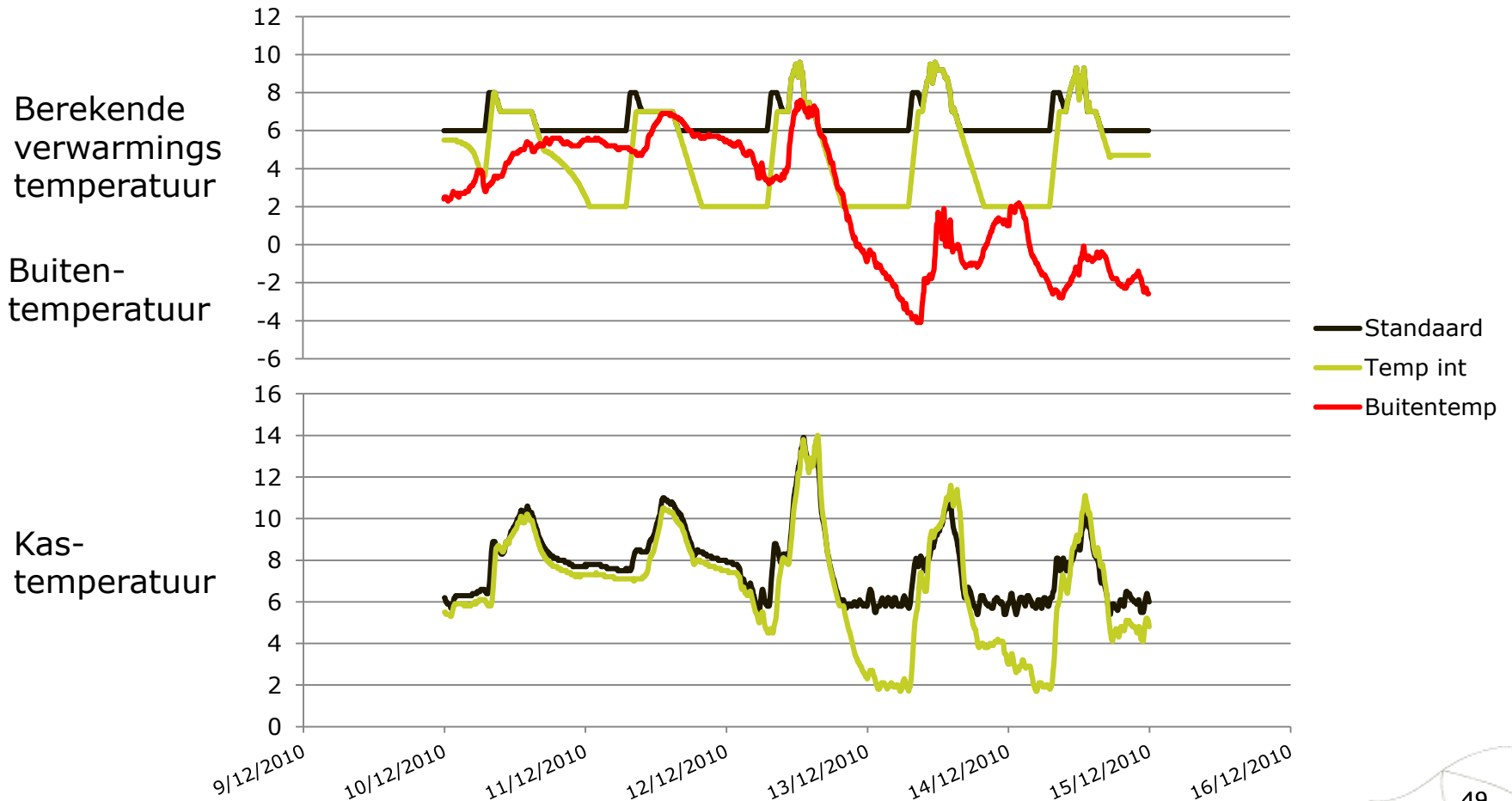

Temperatuursintegratie

Proef late herfst 2010-2011

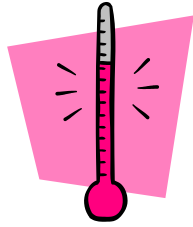

- **Warme periode**

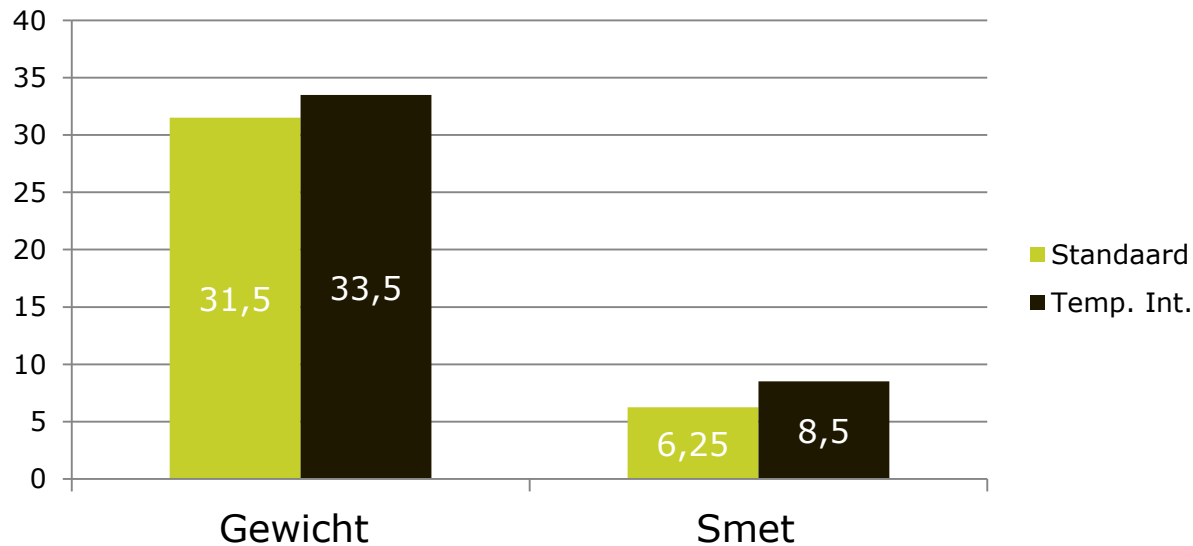

Temperatuursintegratie

Proef late herfst 2010-2011

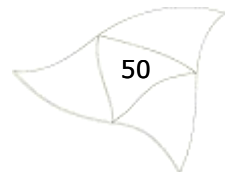

- Teeltresultaat (tussentijds)

Energiebesparing: $\pm 13 \%$

(Gelijkaardige proef in PCG: energiebesparing 19 %)

ONDERZOEK IVM ARTIFICIËLE BELICHTING

Onderzoek ivm artificiële belichting

- Hydrocultuur kropsla:
vgl Son-T met LED
- Aardbei: vervanger gloeilamp ?

Aardbei

vgl. van verschillende types stuurlicht

Aardbei - Vgl types stuurlicht

Proefopzet

Vroege voorjaarsteelt: plantdatum 21/12/2015

2 rassen : Sonata en Clery

4 types stuurlicht

- Gloeilamp
- Spaarlamp
- LED Philips Greenpower
- LED Philips Euroshop

Oogst: 16/03/2016 t.e.m 29/04/2016

Aardbei - Vgl types stuurlicht

Lampkarakteristieken

Type lamp	Lumen	Kelvin	Verbruik op verpakking (W)	Gemeten verbruik in serre (W)
Gloeilamp	1340	2700	100	92,80
Spaarlamp	1140	2700	20	21,11
LED Philips Greenpower			18	16,88
LED Philips Euroshop	470	2700	6	7,56

Start belichting: 29/12/2015

Einde belichting:

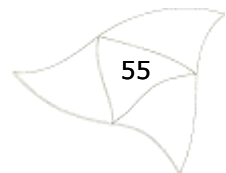
LED Philips Greenpower en gloeilamp: 10/02/2016 ¹

Spaarlamp en LED Euroshop: 18/02/2016 ²

OPM:

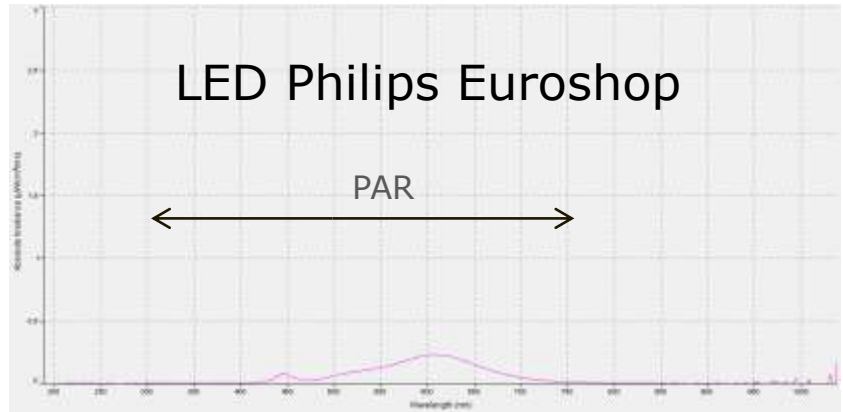
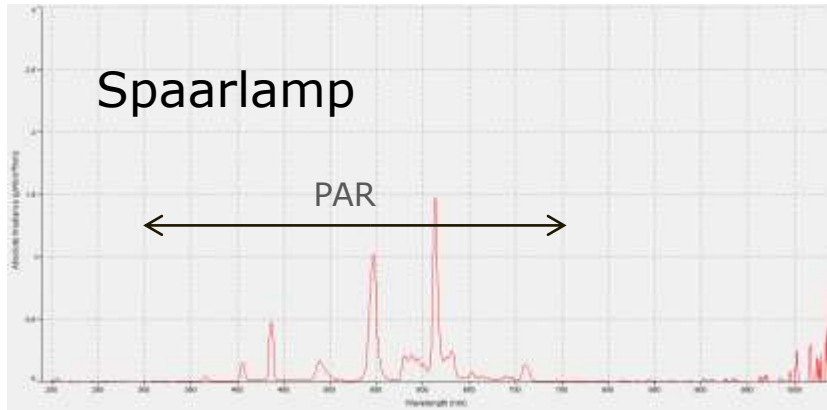
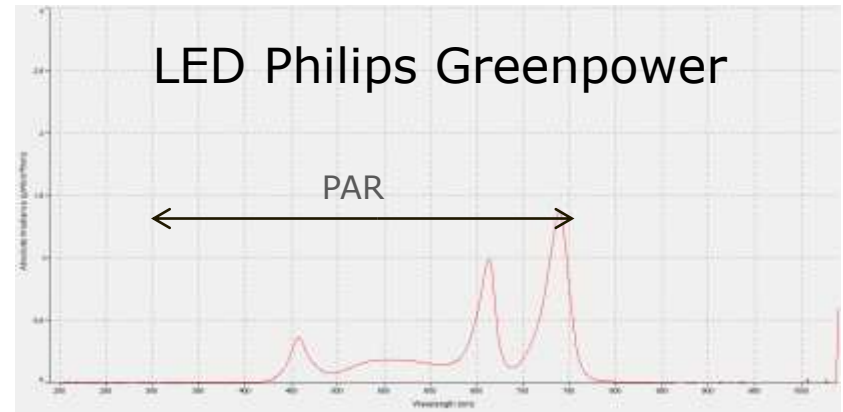
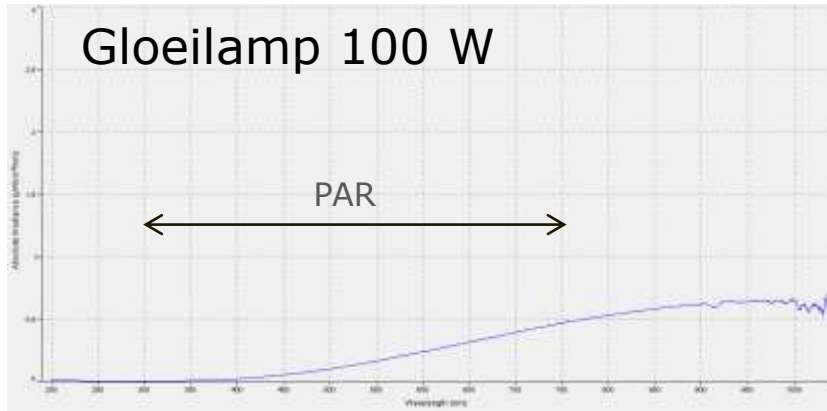
¹ 29/12/2015 -28/01/2016: continu, daarna cyclisch (17u30-08u00 (30 min))

²: continu

Aardbei - Vgl types stuurlicht

Lichtspectra

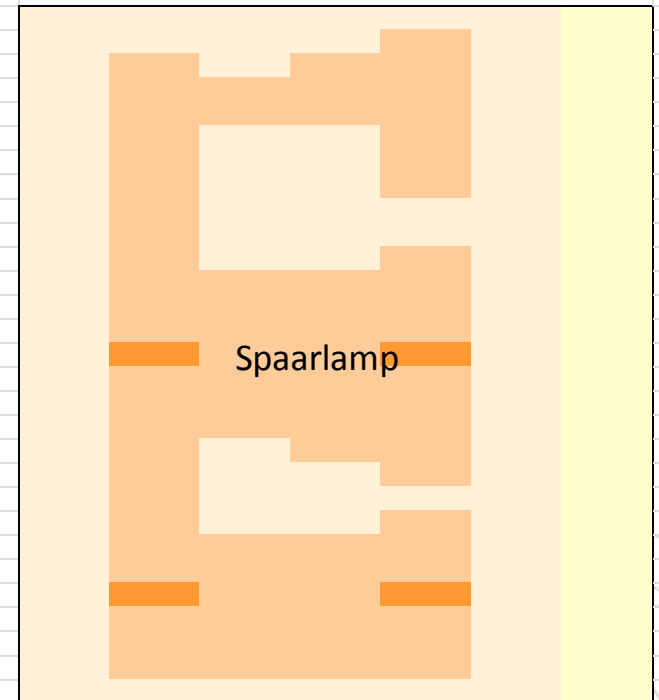
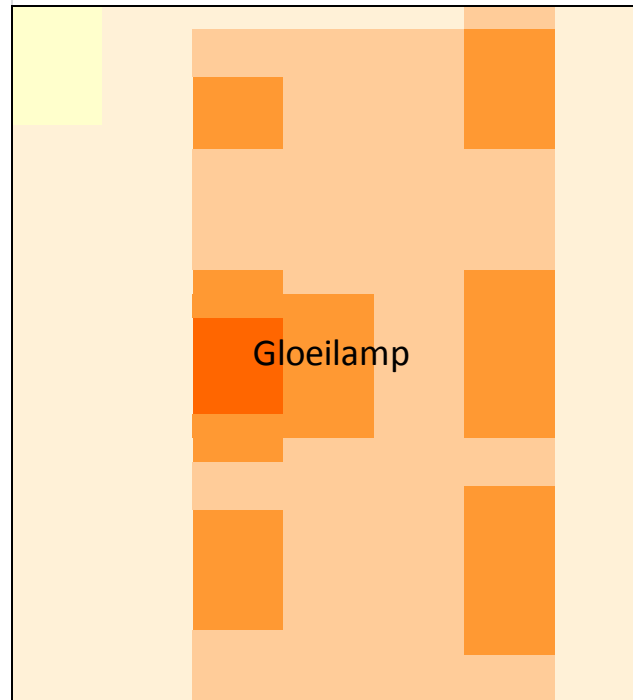
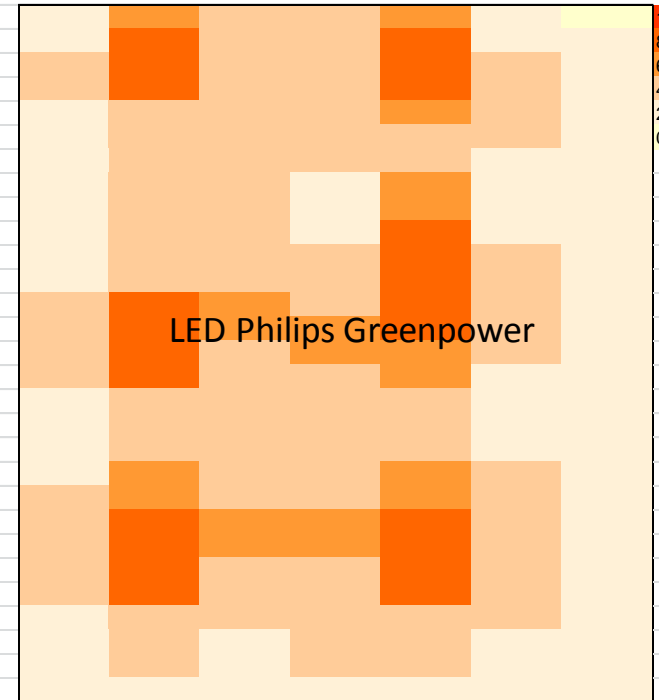
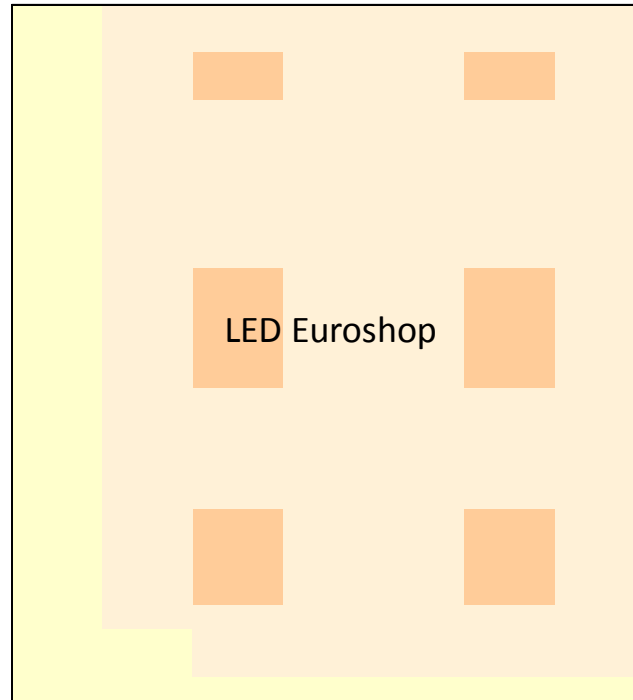

Aardbei –
Vgl types stuurlicht

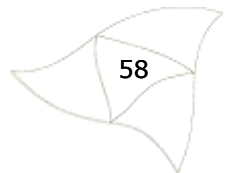
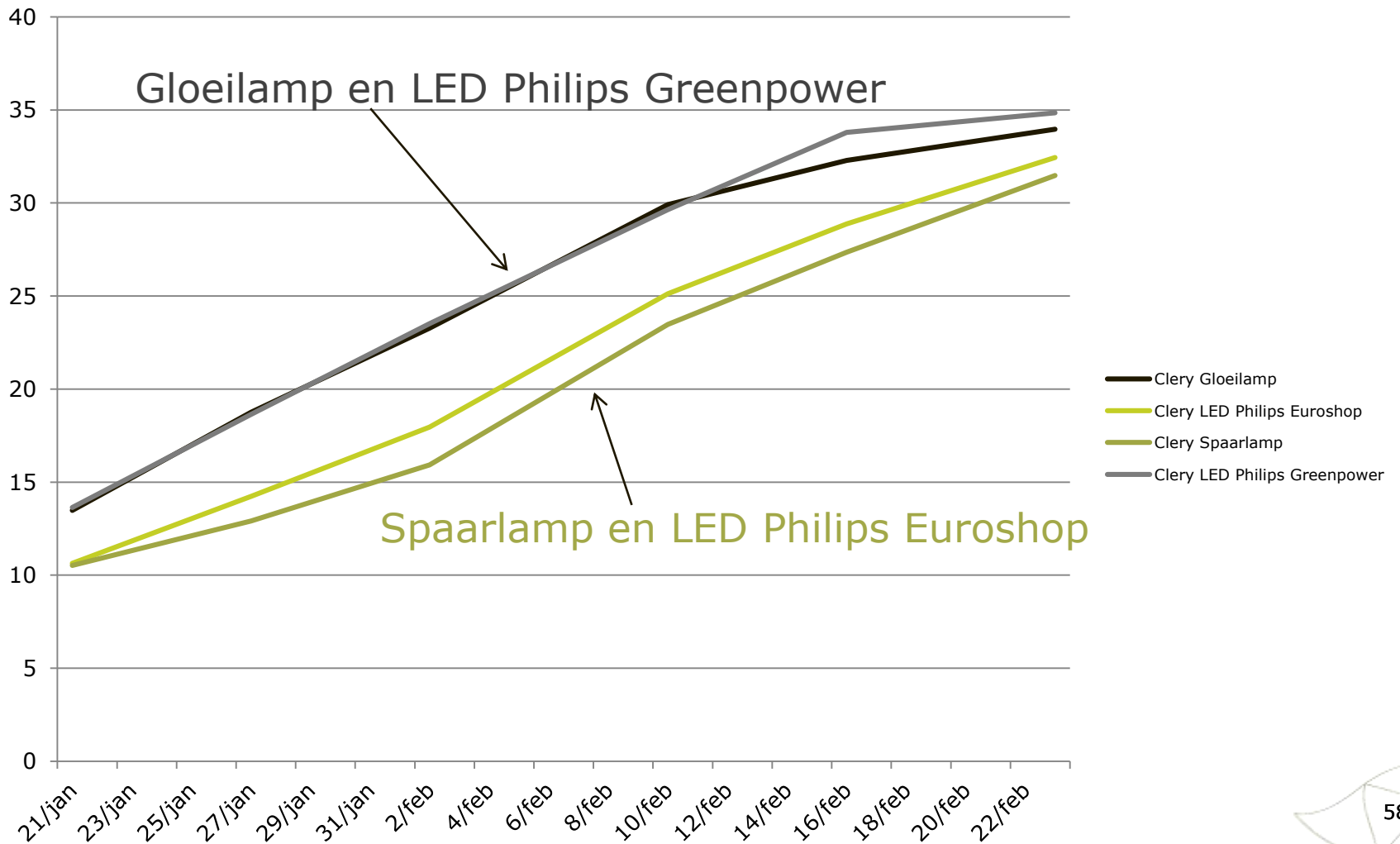
Intensiteit Spreiding

PAR straling
($\mu\text{mol}/(\text{m}^2\text{s})$)
Gemeten in serre
ter hoogte van
gewas (t.o.v 1,00
 $\mu\text{mol}/(\text{m}^2\text{s})$)

Hoogte lamp-gewas:
+/- 1,80 m

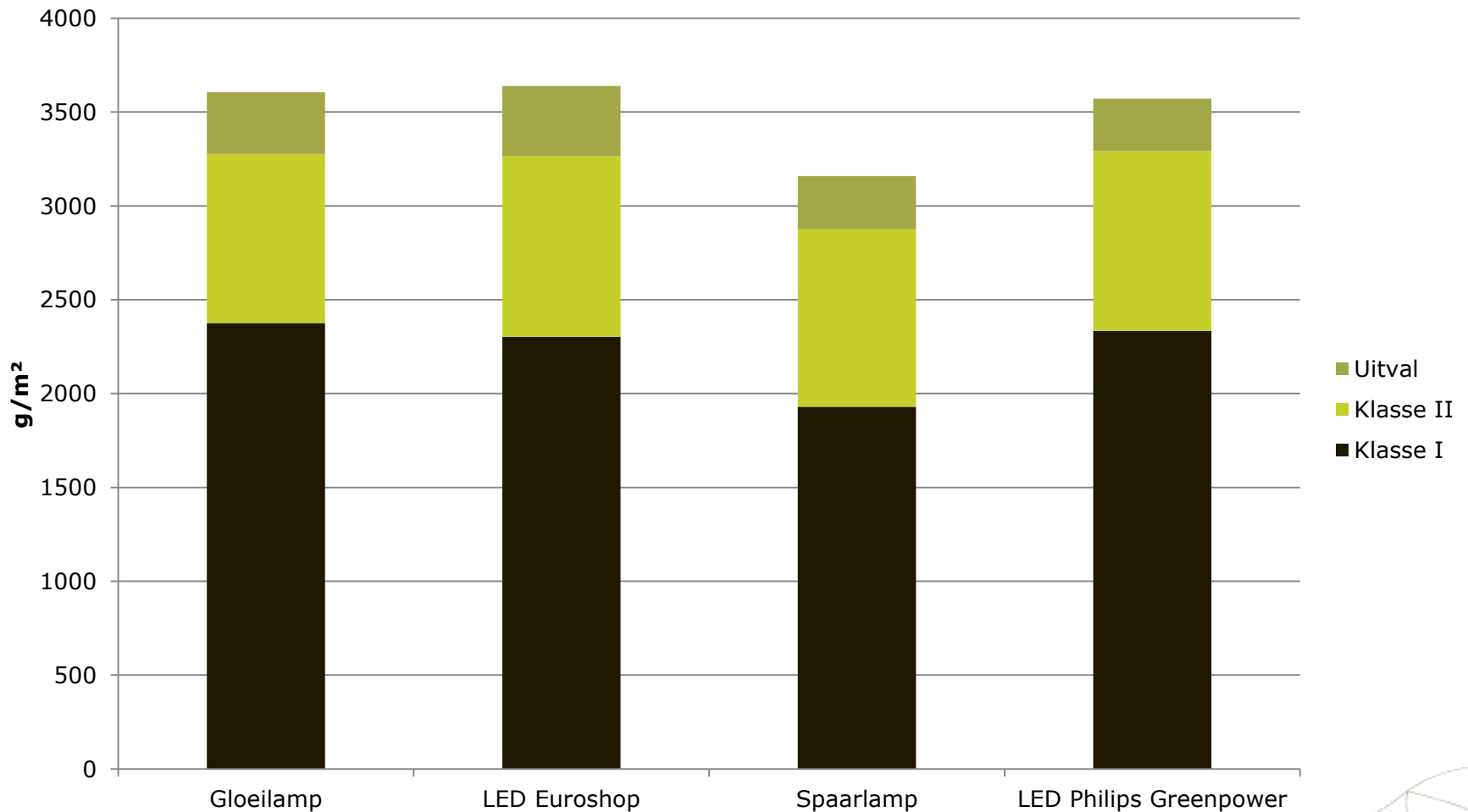

Evolutie gewashoogte Clery

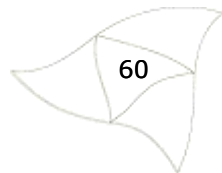
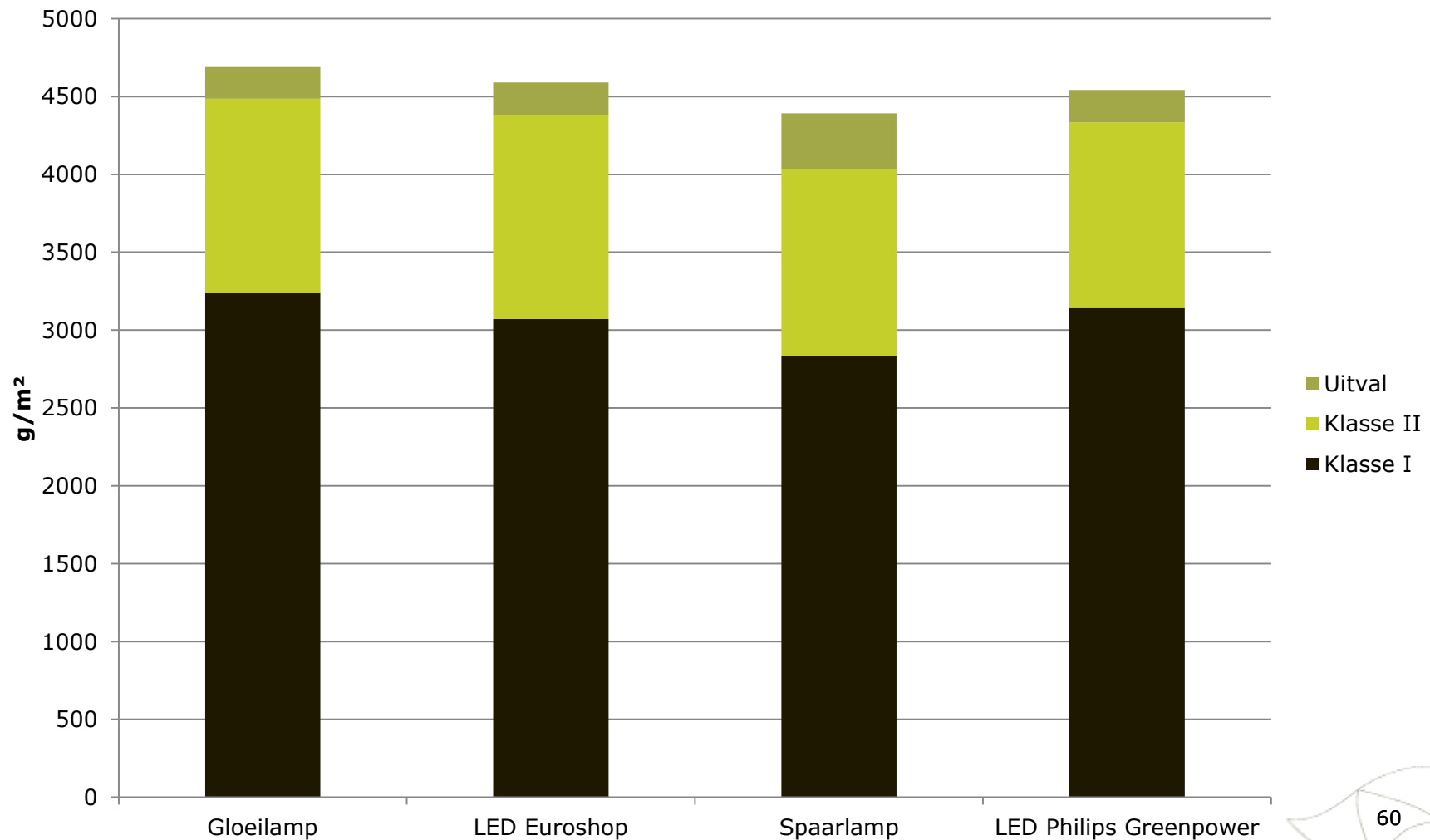
Aardbei - Vgl types stuurlicht

Opbrengst en sortering Sonata

Aardbei - Vgl types stuurlicht

Opbrengst en sortering Clery

PLANTENSENSOREN

Plantensensoren

Een must

Plantensensoren zijn must voor intensieve teelt in ongebufferde teeltsystemen:

- bewaking voor technische pannes
- bewaking voor optimale teeltuitvoering

Plantensensoren

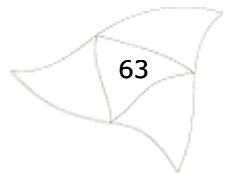
IWT project “fytomonitoring” + opvolging

Geteste plantensensoren bij tomaat:

- Bladtemperatuur
- Vruchtdiameter
- Stengeldiameter
- Sapstroommeter

Geteste plantensensoren bij kropsla:

- Stengeldiameter,
- Bladdiktemeter (‘leafclip’)
- Bladnatmeter

Plantensensoren

conclusies (1)

- Bladtemperatuur: gebruik is moeilijk.
Meetresultaat sterk afhankelijk van locatie op de plant/blad, en van invallend direct zonlicht (Combisensor).
- Meting bladnat: niet betrouwbaar.
Drie sensortypes gaven zeer uiteenlopende resultaten; geen enkele meting gaf representatief beeld van werkelijk bladnat.

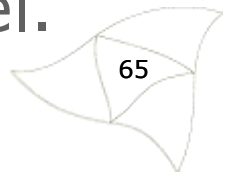

Plantensensoren

conclusies (2)

Beloftevolle sensoren :

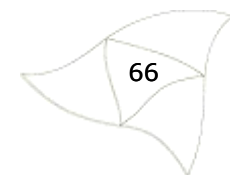
- stengeldiameter
indicatie voor groei bij blad- en vruchtgroenten
indicatie voor waterstress bij vruchtgroenten
- bladdiktemeter
indicatie voor waterstress bij bladgroenten
- sapstroommeter
indicatie voor wateropname uit de bodem; niet toepasbaar bij bladgroenten met korte stengel.

plantensensoren

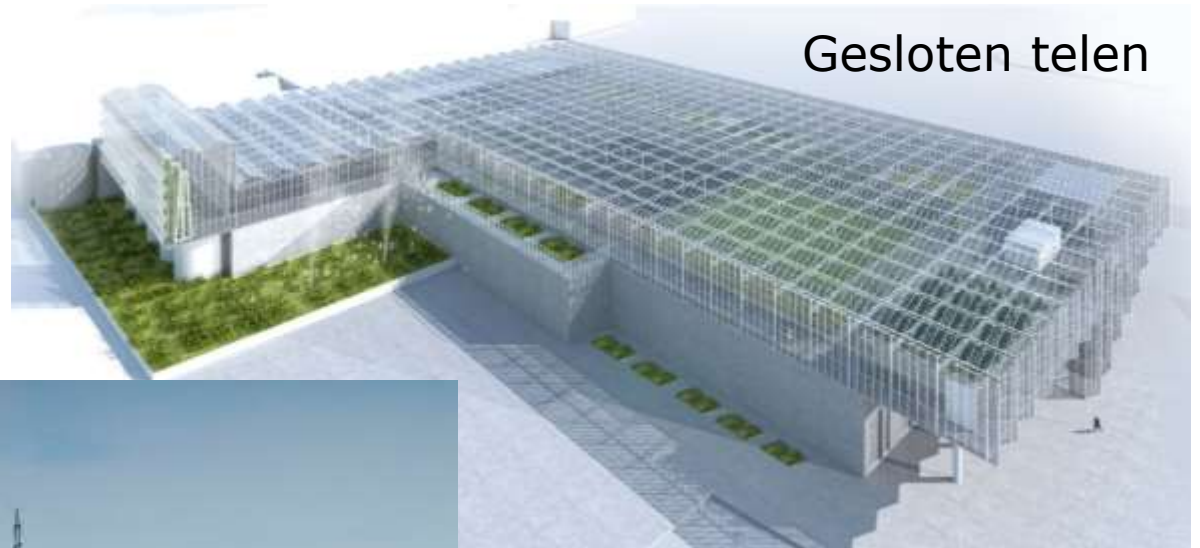
werkpunten

- behoefte aan sensibilisatie/demonstratie
- aantrekkelijkheid verhogen door koppeling sensorgebruik aan andere applicaties
- kostprijsverlaging

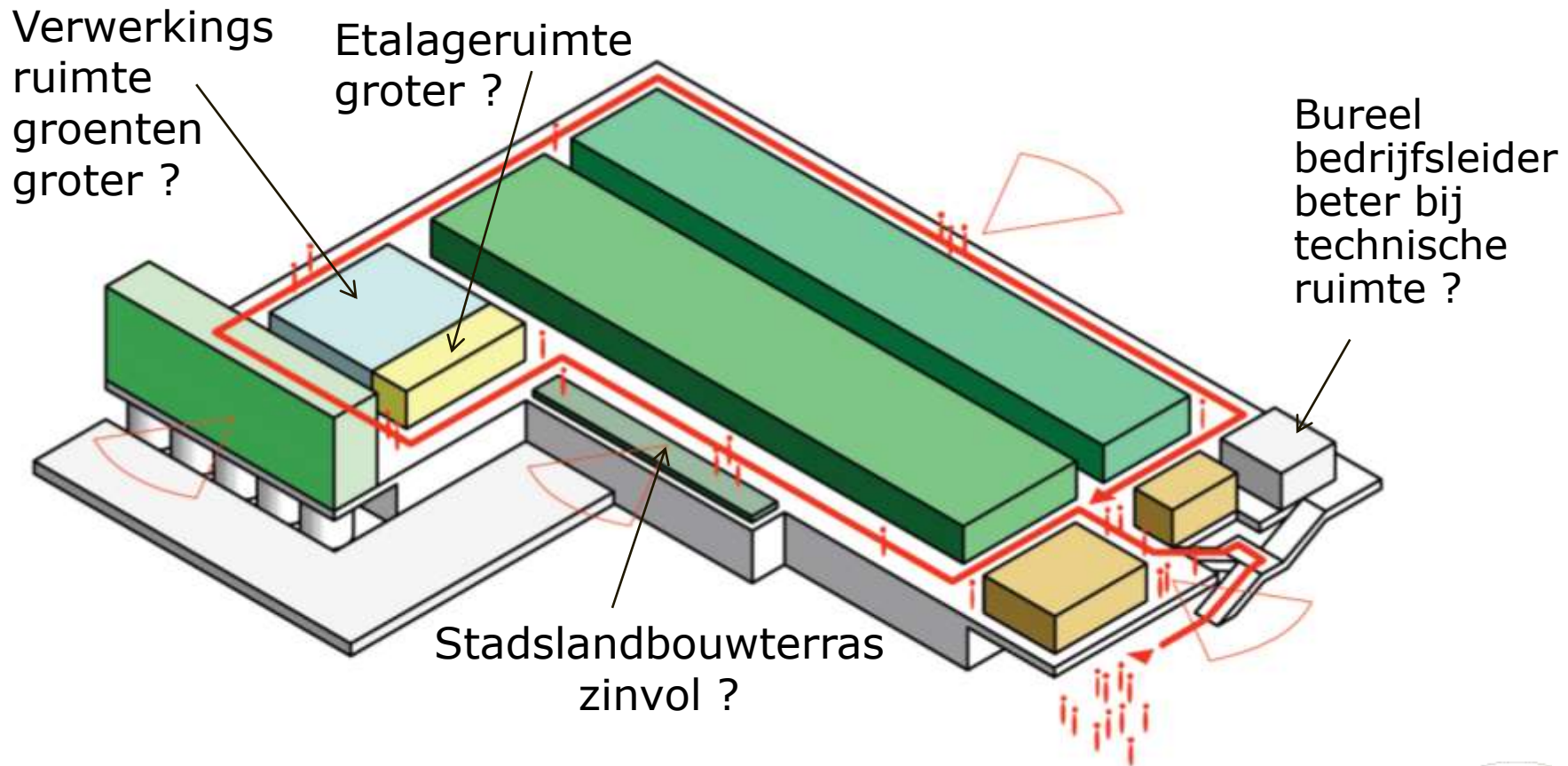

Werken aan toekomst

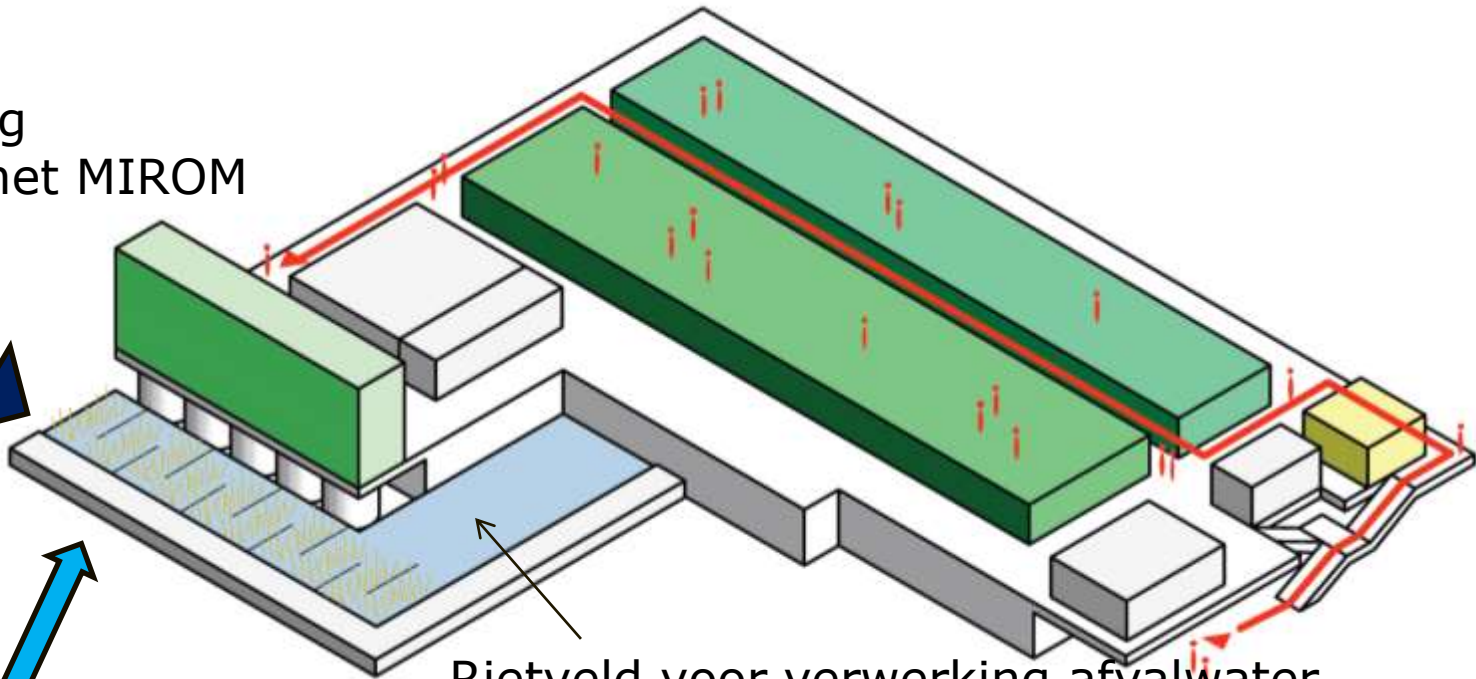

Dakserre - programma

Dakserre – hoe 'gesloten' maken ?

Aftakking
warmtenet MIROM

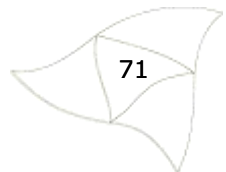
Rietveld voor verwerking afvalwater

- Efficiënt ?
- C-bron toevoegen ?

CO2 uit verbrandingsgassen MIROM

Dakserre - Europese projecten in voorbereiding

- **Waste2Grow** (Interreg NWE – bureauBUITEN - ronde 2)
- **Connecting horticulture, cities and society** (Interreg NWE - bureau Haute Equipe – indienen 27 mei)
- **Crop on Top** – het platform voor co-creatie van innovatieve urban farming technologie (EFRO - ingediend)
- **Demonstration farms** (Netwerk Horizon 2020 - oproep RUR-12 – in ontwikkeling)

Infrastructuurwerken

bunkers Fase I

Insectenruimte + meerlagige groenteteelt

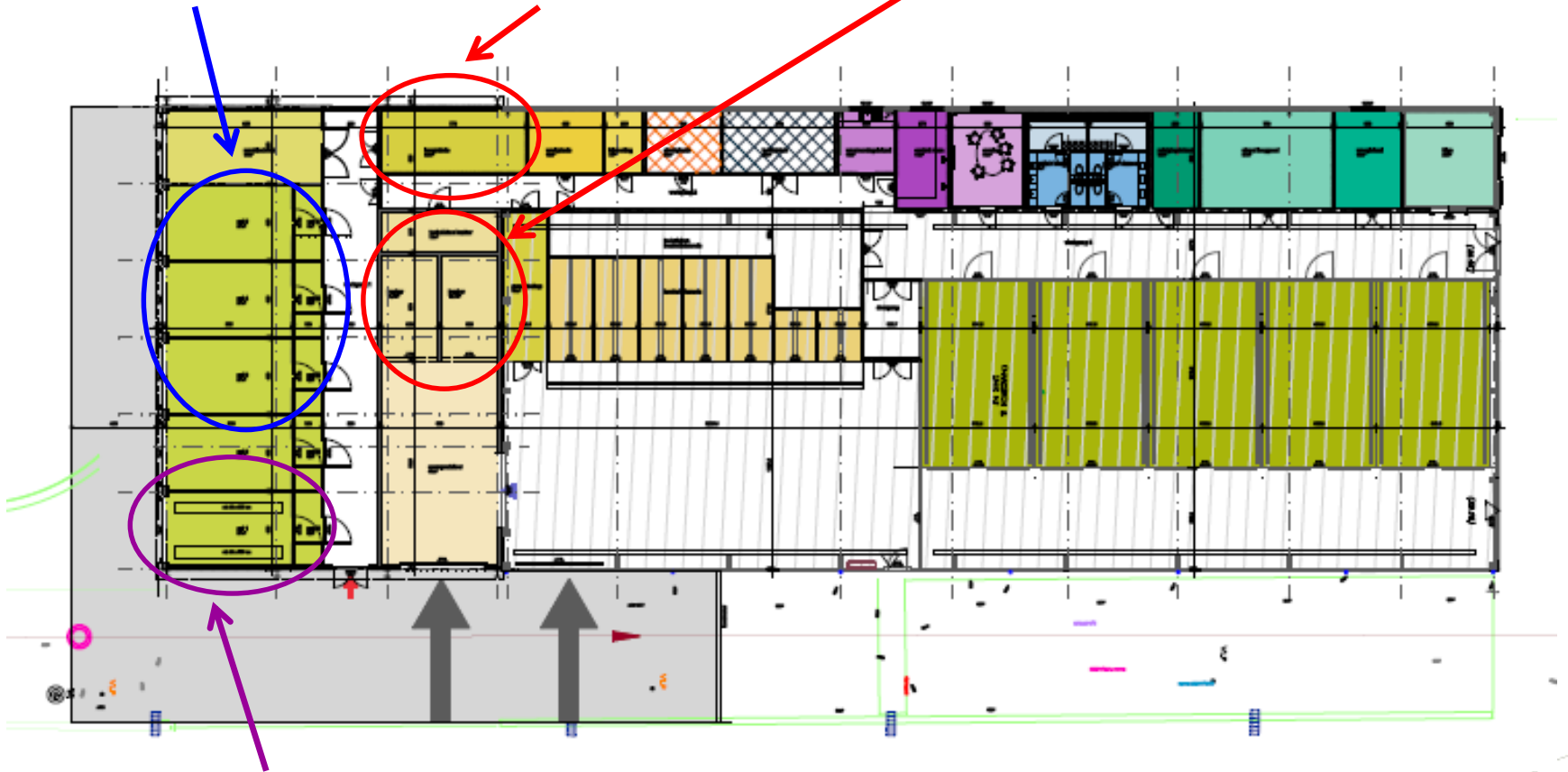

Infrastructuurwerken

kweekcellen met sas

bunkers Fase I

strobed

insectenruimte + meerlagige groenteteelt